

CONSTITUTIONAL JURISPRUDENCE IN THE SOURCES OF LAW SYSTEM

Eugen BUTUCEA

PhD student, Doctoral School of Legal and Economic Sciences,
State University of Moldova, Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: salubrisgrup@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-5587-5942>

Gheorghe COSTACHI

Doctor hab. in Law, University Professor, State University of Moldova,
Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: costachi70@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0003-1396-7598>

The article includes a study devoted to the valence of constitutional jurisprudence as a source of law. Such important aspects as: the competences of the Constitutional Court, the role of the Court in the legislative process, the value of jurisprudence and constitutional jurisprudence as sources of law, the legal effects and the execution of the acts of the Constitutional Court are pointed out. As a result of the comparative analysis of the legal provisions regulating the competence of the Court and its jurisprudence, in which the normative character of the acts of constitutional justice is recognized, the author concludes that the Court's jurisprudence does not represent a source of law in our legal system.

Keywords: source of law, jurisprudence, constitutional jurisprudence, acts of constitutional justice, effect of acts of constitutional justice, execution of acts of constitutional justice, Constitutional Court.

JURISPRUDENȚA CONSTITUȚIONALĂ ÎN SISTEMUL IZVOARELOR DE DREPT

Articolul cuprinde un studiu consacrat valenței jurisprudenței constituționale ca izvor de drept. Sunt punctate asemenea aspecte importante precum: competențele Curții Constituționale, rolul Curții în procesul legislativ, valoarea jurisprudenței și a jurisprudenței constituționale ca izvoare de drept, efectele juridice și executarea actelor Curții Constituționale. În rezultatul analizei comparative a prevederilor legale ce reglementează competența Curții și a jurisprudenței acesteia, în care este recunoscută caracterul normativ al actelor justiției constituționale, autorul concluzionează că jurisprudența Curții nu reprezintă izvor de drept în sistemul nostru de drept.

Cuvinte-cheie: izvor de drept, jurisprudență, jurisprudență constituțională, actele justiției constituționale, efectul actelor justiției constituționale, executarea actelor justiției constituționale, Curtea Constituțională.

JURISPRUDENCE CONSTITUTIONNELLE DANS LE SYSTÈME DES SOURCES DU DROIT

L'article contient une étude consacrée à la valence de la jurisprudence constitutionnelle en tant que source du droit. Sont mis en évidence des aspects aussi importants que: les pouvoirs de la Cour constitutionnelle, le rôle de la Cour dans le processus législatif, la valeur de la jurisprudence et de la jurisprudence constitutionnelle en tant que sources du droit, les effets juridiques et l'exécution des actes de la Cour Constitutionnelle. À la suite de l'analyse comparative des dispositions juridiques régissant

la compétence de la cour et de la jurisprudence de la cour, dans laquelle le caractère normatif des actes de justice constitutionnelle est reconnu, l'auteur conclut que la jurisprudence de la cour n'est pas une source de droit dans notre système juridique.

Mots-clés: *source du droit, jurisprudence, jurisprudence constitutionnelle, actes de justice constitutionnelle, effet des actes de justice constitutionnelle, exécution des actes de justice constitutionnelle, Cour Constitutionnelle.*

КОНСТИТУЦИОННАЯ ЮРИСПРУДЕНЦИЯ В СИСТЕМЕ ИСТОЧНИКОВ ПРАВА

Статья включает исследование, посвященное значимости конституционной юриспруденции как источника права. Указаны такие важные аспекты, как: компетенция Конституционного Суда, его роль в законодательном процессе, значение судебной практики и конституционной юриспруденции как источников права, правовые последствия и исполнение актов Конституционного Суда. В результате сравнительного анализа правовых положений, регулирующих компетенцию Суда и его судебной практики, в которой признается нормативный характер актов конституционного правосудия, автор приходит к выводу, что судебная практика Суда не представляет собой источник права в нашей правовой системе.

Ключевые слова: *источник права, судебная практика, конституционная юриспруденция, акты конституционного правосудия, действие актов конституционного правосудия, исполнение актов конституционного правосудия, Конституционный Суд.*

Introducere

În prezent, practic, este necontestat că justiția constituțională are un rol fundamental în cadrul statelor de drept contemporane, mai ales datorită *funcțiilor* exercitate de către instanțele acesteia, printre care: interpretarea Constituției, controlul constituționalității, stabilirea competenței organelor puterii publice, protecția drepturilor și libertăților omului și cetățeanului etc. [16].

În același timp, o semnificație distinctă o au și *sarcinile* justiției constituționale care, potrivit cercetătorilor [15, p. 456], privesc „asigurarea și protecția bazelor regimului constituțional, idealurilor și valorilor constituționale fundamentale, precum: suveranitatea poporului, integritatea și inalienabilitatea teritoriului statului, principiul separației puterii, recunoașterea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului în calitate de valori supreme, garantarea principiului autonomiei locale, respectarea principiilor și normelor de drept internațional și a tratatelor și convențiilor internaționale la care a aderat statul, ca parte a sistemului său de drept intern etc.”

Dincolo de aceste momente, trebuie să recunoaștem și faptul că valoarea deosebită a justiției constituționale în cadrul statului și a societății democratice depinde substanțial de forța juridică a actelor sale [3, p. 4-8; 1, p. 8-13]. În virtutea faptului că actele juridice sunt principala formă de manifestare a justiției constituționale, este de la sine înțeles că doar prin intermediul acestora justiția constituțională își realizează practic rolul și misiunea în societate [4, p. 27-30].

Privind în plan comparat, se poate susține că actele principalelor autorități publice ale statului (precum sunt autoritățile exponente ale puterii legislative, executive și judecătorești) sunt, în general, foarte bine cercetate și dezvoltate teoretic. Același lucru însă nu poate fi spus în ceea ce privește actele justiției constituționale, care după cum se știe pot să lipsească de forță juridică chiar și legile constituționale.

Ținând cont de efectul juridic al actelor justiției constituționale, poate fi dedusă importanța dezvoltării complexe a teoriei acestora, pentru ca astfel să se cunoască și conștientizeze mai bine impactul efectiv al lor

asupra ordinii constituționale din cadrul statului [2, p. 29].

Dincolo de acest aspect, trebuie să recunoaștem că, la moment, în timp ce justiția constituțională în ansamblul său este foarte bine cercetată în arealul nostru științific, aprofundat și multilateral, rămâne în continuare problematică instituția actelor sale, sub aspectul efectului juridic produs și a executării practice, și mai ales a valorii acestora de a fi izvoare de drept.

În timp ce puțini cercetători autohtoni au manifestat interes față de acest subiect, Curtea Constituțională a manifestat un activism deosebit, preluând idei din jurisprudența constituțională a României și promovând intens valoarea actelor sale de a fi izvoare de drept cu forță juridică de lege.

Data fiind autoritatea acestei Curți, s-ar putea susține că o astfel de situație este normală, jurisprudența evoluează, tinzând spre consolidarea continuă a statului de drept. Cu regret însă, lucrurile nu stau chiar așa, mai ales că pe alocuri considerentele Curții contravin vădit prevederilor legislației în vigoare. În asemenea circumstanțe, desigur mediul academic trebuie să reacționeze pentru a analiza și a se expune argumentat și tranșant asupra corectitudinii poziției Curții Constituționale. Intuind perfect această necesitate, în prezentul demers științific ne propunem o modestă contribuție la cercetarea acestei problematice.

Scopul studiului rezidă în analiza valenței jurisprudenței constituționale ca izvor de drept în vederea infirmării poziției conform căreia jurisprudența Curții Constituționale reprezintă un izvor de drept.

Metodele aplicate cuprind: metoda logică, metoda comparativă și metoda sistemică.

Rezultate obținute și discuții

Activitatea curților constituționale din cadrul statelor noilor democrații a avut și continuă să aibă un rol pozitiv în formarea și consoli-

darea instituțiilor democratice ale societății și a statului de drept, în realizarea principiului constituțional de respectare a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, a principiului răspunderii reciproce a statului și a cetățeanului, în consolidarea standardelor juridice internaționale în domeniul organizării și funcționării puterii publice în cadrul unui stat de drept.

Cel mai problematic aspect al activității *justiției constituționale*, atestat în doctrină, ține de competența Curții Constituționale de a genera în activitatea sa noi norme de drept, în special, în contextul interpretării oficiale a Constituției. Plecând de la opiniile diametral opuse atestate în doctrină și de la prevederile normative în domeniu, suntem ferm convingși că autoritatea de jurisdicție constituțională, în virtutea *activității sale de aplicare a dreptului*, nu este competentă să creeze noi norme de drept (neavând în acest sens competențe normative corespunzătoare).

Suplimentar, prezintă importanță faptul că legea (*Legea privind actele normative nr. 100/2017 [13]*) nu recunoaște un astfel de efect juridic procedurii de interpretare a actelor normative, scopul căruia fiind exclusiv de a clarifica sensul normei pentru a oferi soluții juridice de aplicare a normei de drept în sensul exact al acesteia.

Dintr-o altă perspectivă, plecând de la recunoașterea (recentă) a Curții Constituționale ca fiind subiect al procesului legislativ, este important de stabilit dacă această inovație (de factură jurisprudențială) a conferit eventual Curții Constituționale și careva competențe normative.

Pentru a clarifica acest moment, este necesar a vedea ce reprezintă în general activitatea de creare a dreptului în cadrul statului. Din cele analizate, am constatat că în linii generale, *crearea dreptului* poate fi definită ca „activitatea autorităților competente orientată spre realizarea unei importante funcții a statului – crearea și perfecționarea normelor de drept (crearea

dreptului pozitiv) conform procedurilor stabilite, cu luarea în considerare a necesităților sociale” [7, p. 7].

Procesul de creare a dreptului poate lua forma: unui *proces legislativ*, care se finalizează cu adoptarea de *acte normative – legi* (expres precizate de *Constituția RM*[12] și *Legea cu privire la actele normative nr. 100/2017*) și a unui *proces normativ* (desfășurat de autoritățile administrației publice în frunte cu Guvernul), ce finalizează cu adoptarea de *acte normative cu caracter administrativ* (care au drept scop organizarea executării și executarea propriu-zisă a legilor). Ambele categorii de acte normative reprezintă unica formă de exprimare a dreptului pozitiv în societatea noastră, acestea fiind general obligatorii, inclusiv pentru autoritățile emitente.

În procesul de *creare a dreptului* sunt implicați mai mulți subiecți, care au diferite atribuții concrete prevăzute de legislația în vigoare, responsabilitatea/competența finală de adoptare a *legilor* revenind în exclusivitate Parlamentului (cu excepția cazurilor în care Guvernul este abilitat cu dreptul de a adopta ordonanțe), iar în cazul actelor normative subordonate legilor – autorităților administrației publice.

Referindu-ne la rolul Curții Constituționale ca subiect al procesului legislativ, subliniem că acesta rezidă în împiedicarea intrării în vigoare a unor norme juridice ce contravin Constituției. În esență, este vorba despre filtrarea potențialelor norme juridice neconstituționale (asanearea textului normativ) până la intrarea acestora în vigoare (după promulgare).

În esență, efectul unui astfel de control al constituționalității este diferit de cel al controlului constituționalității *a posteriori* (expres recunoscut Curții în legislația în vigoare). Dacă în acest ultim caz normele juridice constatate a fi neconstituționale decad de drept (prin pierderea forței juridice) din sistemul normativ al statului, ca urmare a controlului constituționalității *a*

priori, Parlamentul ca legiuitor poate fi obligat să modifice în modul corespunzător textul normativ (cu excluderea normelor în cauză) cu redactarea respectivă a acestora.

Important este că, în pofida investirii cu dreptul de a exercita controlul constituționalității *a priori* instanța de jurisdicție constituțională, chiar dacă a devenit subiect al procesului legislativ, continuă să rămână același *legiuitor negativ* în continuare, cu competența concretă de a identifica normele juridice neconstituționale pentru a le exclude din materia normativă, urmărindu-se într-un final asigurarea caracterului constituțional al legislației statului și a supremației Constituției.

Dincolo de „competența legislativă” a Curții Constituționale, prezintă importanță în contextul dat și însăși instituția *izvoarelor dreptului*.

După cum se știe, doctrina evocă și analizează următoarele *izvoare formale ale dreptului*: actul normativ (legea), cutuma, jurisprudența (precedentul judiciar) și doctrina juridică. Actul normativ și *cutuma* sunt considerate *izvoare indiscutabile*, iar *jurisprudența* și *doctrina – izvoare discutabile*.

Referindu-ne la *izvoarele indiscutabile*, este de precizat că sunt izvoare formale ale dreptului, în armonie cu principiile statului de drept, numai *actele normative*, categorie în care se încadrează atât reglementările interne, cât și cele internaționale, acceptate de țara noastră prin aprobare, aderare sau ratificare.

În ce privește *cutuma*, în prezent, aceasta reprezintă doar cu titlu de excepție un izvor de drept în sistemul nostru, având în raport cu legea un caracter subsidiar, subordonat, intervenind doar *secundum legem* în cazurile expres prevăzute de lege.

Cu referire la *izvoare discutabile* ale dreptului, în opinia noastră discutabilă poate fi doar *jurisprudența*, întrucât *doctrina* are un rol doar de interpretare neoficială, fără a avea un caracter general obligatoriu, ceea ce exclu-

de orice discuție cu privire la recunoașterea sa ca fiind un izvor de drept formal.

În sistemul de drept romano-germanic (din care facem parte și noi), *jurisprudența* nu reprezintă izvor de drept, întrucât nu creează dreptul (nu este competentă să o facă). Totodată însă, ea reprezintă principalul *izvor de interpretare a dreptului*, menit să asigure aplicarea uniformă a acestuia [8, p. 144], ca exigență finală a „principiului securității juridice într-un stat de drept.

Contrar ideii expuse în doctrină, conform căreia *jurisprudența* poate fi ca excepție creatoare de drept, atunci când judecătorul este nevoit să recurgă la aplicarea *analogiei dreptului* ca procedeu juridic, considerăm că și în această situație *jurisprudența* rămâne a fi un izvor interpretativ și nicidecum creator de drept, deoarece în esență judecătorul prin aplicarea *analogiei dreptului* interpretează principiul fundamental al dreptului (corespunzător) în așa manieră încât acesta să permită soluționarea cauzei deduse în fața sa, dar nu creează o normă de drept distinctă [8, p. 140].

În legislația noastră nu este prevăzută obligativitatea supunerii judecătorilor *jurisprudenței*, ceea ce confirmă faptul că ultima nu poate fi considerată un izvor de drept. Unica excepție de la această situație este *Codul de procedură civilă al RM* [10], care în opinia noastră necesită o intervenție legislativă pentru a fi exclusă norma (din art. 12 alin. (1)) ce stabilește că procedura de judecare a cauzelor civile în instanțele judecătorești de drept comun este stabilită „de hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului, de hotărârile Curții Constituționale”, de prezentul cod și de alte legi organice.”

În ceea ce privește *jurisprudența constituțională*, subliniem că la fel ca și în cazul precedent, aceasta nu poate fi recunoscută ca având calitatea de izvor de drept, cel puțin din două considerente: pe de o parte, așa cum am stabilit anterior, Curtea Constituțională nu dispune de competențe normative și, ca urmare,

nu este în drept să adopte acte normative sau, altfel spus, să creeze norme de drept; pe de altă parte, dat fiind faptul că Curtea Constituțională este o autoritate jurisdicțională, actele acesteia sunt în esența lor acte de aplicare a dreptului, rolul cărora constând în facilitarea procesului de aplicare a dreptului și nu în crearea acestuia.

În *jurisprudența* sa, Curtea Constituțională a recunoscut actelor sale forța juridică de lege și statutul de izvor de drept al acestora, ceea ce contravine prevederilor legale în vigoare (*Constituția RM* și *Legea cu privire la actele normative* nr. 100/2017), care stabilesc expres categoriile de acte normative și autoritățile emitente ale acestora. Prin aceasta, Curtea Constituțională practic sa transformat dintr-un *legiuitor negativ* în unul *pozitiv*, ceea ce denotă o depășire substanțială a competențelor sale constituționale și generarea unui pericol real pentru securitatea Legii Supreme a Statului.

Susținând caracterul eronat al acestei poziții, considerăm că problema necesită a fi discutată amplu în doctrină pentru ca astfel să fie formulate argumente fundamentate științific, convingătoare și peremptorii în vederea susținerii sau respingerii acesteia.

Suplimentar la cele enunțate mai sus, prezintă importanță în context și instituția *actelor justiției constituționale*.

În acest sens, vom reitera: Curtea Constituțională, în procesul exercitării justiției constituționale, este competentă să adopte *hotărâri* (în cazul în care soluționează în fond sesizarea) și *decizii* (atunci când nu soluționează în fond sesizarea), precum și de a emite *avize* (care în esență sunt acte de constatare).

Hotărârile sunt recunoscute ca fiind acte de bază ale Curții Constituționale, întrucât sunt prevăzute expres în textul constituțional, Curtea exercitându-și cele mai importante competențe prin intermediul adoptării de *hotărâri*, acestea având calitatea de veritabile *acte de jurisdicție* [3, p. 7; 6, p. 198].

Chiar dacă *hotărârile* Curții sunt egalate de lege cu *avizele* acestei autorități (ce privește cerințele de conținut, procedură de adoptare, revizuire, caracter irevocabil etc.), totuși considerăm că ele trebuie să dispună de un regim juridic distinct față de acestea, anume din considerentul că sunt *acte de jurisdicție*.

În general, apreciem că la capitolul esenței și tipologiei actelor justiției constituționale legislația este confuză, repetitivă și inconsecventă (inclusiv, tehnico-legislativ), ceea ce denotă necesitatea asigurării clarității și previzibilității normelor ce formează instituția juridică a *actelor justiției constituționale*, pentru ca astfel să fie garantată acțiunea eficientă a acestora asupra relațiilor din societate.

Valoarea distinctă a *actelor justiției constituționale* este determinată de *caracterul general obligatoriu* al acestora, altfel spus, obligativitatea acestora față de toți (*erga omnes*). Spre deosebire de România, legislația națională nu reglementează expres acest caracter. În condițiile unei astfel de tăceri a legiuitorului, însăși Curtea Constituțională a recunoscut *obligativitatea generală* a actelor sale. În paralel, Curtea a mers și mai departe, recunoscând actelor sale forța juridică a legilor. În opinia noastră, dacă obligativitatea generală a actelor justiției constituționale este ceva normal și evident, întrucât acestea în esența lor sunt acte de jurisdicție (care nu ar avea nici un efect dacă nu ar fi obligatorii), atunci conferirea forței juridice de lege acestor acte depășește considerabil limitele competenței Curții Constituționale de a fi un legiuitor negativ.

Dat fiind faptul că însăși Curtea Constituțională recunoaște actelor sale *forța juridică a actelor normative* (ceea ce în esență contravine legislației în vigoare la moment), care sunt prin esență opozabile *erga omnes*, apare în mod logic întrebarea: care ar fi locul acestor acte în sistemul izvoarelor de drept la nivel național?

Întrebarea nu este doar una teoretică, destinată abordărilor din domeniul teoriei generale a dreptului. Este cu mult mai important impactul practic al acesteia. Or, este una să recunoaștem o anumită forță juridică unui anumit act și e cu totul alta să asigurăm respectarea forței date în practică. Ca exemplu, ce pârghii ar avea cetățeanul, care adresându-se în judecată și invocând necesitatea interpretării legii aplicabile cauzei conform considerentelor Curții Constituționale, ar primi refuz din partea judecătorului? În condițiile în care nu există sancțiuni reglementate expres pentru o asemenea neglijare, cum am putea asigura obligativitatea actelor justiției constituționale [9, p. 198]?

Evident, lucrurile nu sunt atât de simple cum par la prima vedere. Asigurarea reală a caracterului *general obligatoriu* al actelor justiției constituționale (în accepțiunea dată de Curtea Constituțională) necesită un mecanism juridico-normativ bine conturat și eficient. Totodată, este necesar de a conștientiza că recunoașterea în această accepțiune largă a *obligativității generale* a actelor justiției constituționale implică de fapt o transformare a instanței în cauză, dintr-un legiuitor negativ, într-un colegiator pozitiv, ceea ce impune necesitatea identificării unor limite concrete pentru puterea sa normativă.

Cu referire la efectul juridic principal al actelor justiției constituționale – *nulitatea actelor declarate neconstituționale* (reflectat în art. 28 alin. (2) din *Codul justiției constituționale* [11] și în art. 28 alin. (2) din *Legea cu privire la Curtea Constituțională* [14]), subliniem că, în rezultatul analizei realizate, am constatat că în esență, în acest caz suntem în prezența *lipsirii de forță juridică* a actului în cauză, noțiunea de *nulitate* fiind utilizată eronat.

În opinia noastră [5, p. 7], *nulitatea* ca consecință a neconstituționalității nu poate fi echivalată cu „lipsirea de putere/forță juridică”, întrucât sunt lucruri (sancțiuni, instituții) diferite, cu efecte distincte. Din acest punct de

vedere și ținând cont de cele analizate mai sus, suntem de părerea că prevederile art. 140 alin. (1) din *Constituție* trebuie ajustate conform literei și spiritului textului din art. 7 al Legii Supreme.

Ca urmare, subliniem [5, p. 7] că principalul efect juridic al actelor justiției constituționale prin care se constată neconstituționalitatea actelor normative verificate este *lipsirea de forță juridică* a acestora, instituție ce nu trebuie confundată cu *nulitatea* aplicată în dreptul privat și în dreptul public (dreptul administrativ).

Reflectând asupra dispozițiilor legale care garantează executarea actelor justiției constituționale, trebuie să recunoaștem că răspunderea juridică prevăzută pentru neexecutarea actelor Curții Constituționale, cu regret, subminează substanțial autoritatea acestei instituții. Este greu de acceptat ca în cazul în care Guvernul sau Președintele Republicii nu modifică, completează sau abrogă actele asupra cărora a indicat Curtea, să achite o amendă în mărime de 25 de salarii minime. Pe de altă parte, chiar dacă ar urma o asemenea achitare (cu toate că Curtea nu indică în rapoartele sale anuale încasarea unor amenzi în acest sens), care ar fi rostul ei, luând în considerație obligațiile pe care le instituie Curtea prin hotărârile sale.

Concluzii

Generalizând, apreciem că în cadrul unei societăți democratice și a unui stat de drept este cel mai potrivit ca executarea hotărârilor și avizelor Curții Constituționale să se bazeze în principal pe cultura și conștiința juridică a funcționarilor și demnitarilor publici. Cu toate acestea însă, este practic inevitabilă necesitatea unui mecanism de asigurare a acestei respectări. Măsura dizolvării autorității ce a adoptat acte juridice declarate neconstituționale și care s-a eschivat de la executarea hotărârilor Curții Constituționale este una binevenită. Însă trebuie să ținem cont de faptul că, în majoritatea cazurilor, este vorba de autorități ca Parlamentul,

Guvernul, Președintele Republicii față de care asemenea măsură nu poate fi aplicată. Respectiv, considerăm că sunt necesare alte măsuri de constrângere juridică care atât să sancționeze persoana vinovată, cât și să garanteze executarea actelor Curții (cum ar fi: suspendarea temporară, lipsirea temporară de anumite drepturi etc.). În paralel, indispensabile se prezintă a fi eforturile consistente de dezvoltare a culturii juridice (inclusiv constituționale) atât la nivel de individ, autorități, cât și societate.

În concluzie, subliniem că soluționarea problemei enunțate este deosebit de actuală și necesară în perioada contemporană, mai ales pentru consolidarea regimului constituționalității în Republica Moldova, care se vrea a fi un stat de drept democratic.

Referințe bibliografice

1. BUTUCEA, E. *Actele justiției constituționale ca izvoare de drept*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2019, nr. 6, p. 8-13.
2. BUTUCEA, E. *Actele justiției constituționale ca subiect de cercetare științifică*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2020, nr. 6, p. 29-34.
3. BUTUCEA, E. *Considerații generale cu privire la actele justiției constituționale*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, nr. 6, 2018, p. 4-8.
4. BUTUCEA, E. *Curtea Constituțională ca subiect al procesului legislativ*. În: *Legea și viața*, 2019, nr. 1, p. 27-30.
5. BUTUCEA, E. *Efectul actelor justiției constituționale*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2019, nr. 5, p. 4-9.
6. BUTUCEA, E., COSTACHI, Gh. *Actele Curții Constituționale: tipologie și particularități de reglementare*. În: *Teoria și practica administrației publice, materialele conferinței științifice internaționale din 20 mai 2022*. Chișinău: AAP, 2022, p. 195-199.
7. BUTUCEA, E., COSTACHI, Gh. *Crearea dreptului în statul de drept*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2020, nr. 2, p. 4-9.
8. BUTUCEA, E., COSTACHI, Gh. *Jurisprudența în sistemul izvoarelor dreptului*. În: *Scientific Col-*

lection «Inter Conf», (69): with the Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference «Scientific Horizon in the Context of Social Crises» (August 6-8, 2021). Tokyo, Japan: Otsuki Press, 2021, p. 137-147.

9. BUTUCEA, E., COSTACHI, Gh. *Obliga-tivitatea actelor Curții Constituționale: aspecte normative și jurisprudențiale*. În: *Justiția – pilon fundamental al edificării statului de drept, conferința științifică cu participare internațională, din 19 octombrie 2022*. Universitatea de Stat “Alec Russo” din Bălți. Bălți: S.n., 2023.

10. *Codul de procedură civilă al Republicii Moldova* nr. 225 din 30.05.2003. Republicat în Monitorul Oficial nr. 285-294 din 03.08.2018 (modificat prin Legea nr. 13 din 12.03.2021, MO96-99/09.04.21).

11. *Codul jurisdicției constituționale* nr. 502 din 16.06.1995. În: Monitorul Oficial Nr. 53-54 din 28.09.1995 (versiune actualizată prin Legea nr. 38 din 28.02.20, MO103/14.04.20).

12. *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994. Republicată: Monitorul Oficial al

Republicii Moldova nr.78/140 din 29.03.2016 (actualizată prin Legea nr. 120 din 23.09.2021, MO238/01.10.21).

13. *Legea cu privire la actele normative* nr. 100 din 22.12.2017. În: Monitorul Oficial nr. 7-17 din 12.01.2018.

14. *Legea cu privire la Curtea Constituțională* nr. 317 din 13.12.1994. În: Monitorul Oficial nr. 08 din 07.02.1995 (versiune actualizată prin Legea nr. 5 din 06.02.20, MO63-68/28.02.20 art.48; în vigoare 28.03.20).

15. RAILEAN, P. *Mecanismul jurisdicțional de asigurare a legalității în statul de drept*. Sub red. șt. a prof. Gh. Costachi. Chișinău: S.n., 2015. 602 p.

16. ВИТРУК, Н. В. *Цель, задачи и функции конституционного правосудия в государствах новой демократии*. В: Конституционное Правосудие, Вестник Конференции органов конституционного контроля стран молодой демократии, 2002, № 2 (16). Disponibil la: <http://www.concourt.am/hr/ccl/vestnik/2.16-2002/vitruk.htm>. (Accesat – 02.10.2023)